

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gl. 60 kr., za pol leta 1 gl. 80 kr., za četrtleta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gl. 20 kr., za pol leta 2 gl. 20 kr., za četrt leta 1 gl. 15 kr.

V Ljubljani v sredo 12. julija 1871.

O b s e g: Žitna božjast. — Kako ravnati pri kužnem črmu (vrančnem prisadu). — Našim živinorejcem. — Poročila o letošnji sviloreji. — O postavah nekaj. — Bivša pariška komuna in socializem. (Dalje.) — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Žitna božjast.

Opomin gospodarjem, mlinarjem, županom in gospóskam.

Spisal dr. Jan. Bleiweis.

Letošnje deževno vreme je bilo zelo ugodno tisti boleznim, ktera se v klasji rženem nahaja, pa tudi družih žit in rastlin (v južni Ameriki tudi pri koruzi) v podobi višnjevo-črnkastih rožičkov, ktere vsak gospodar pozna, pa jih pozna tudi vsak človek, kteri se včasih po polji spreha in žita ogleduje. Sèm ter tje velja ljudem obilo teh rožičkov za znamenje, da bo bogat pridelek.

Ti rožički, ki so sami po sebi bolezen rži, so hudo strupeni za človeka in živino, ako jih le nekoliko v moko zmletih povžije, ter napravijo bolezen, ki se pri nas navadno žitna božjast (raphania, Kornstaupe, Kriebelkrankheit) imenuje in je večkrat hude kuge napravila po svetu, ako so povžili kruha spečenega iz take moke, v katero se je zmlélo obilo rženih rožičkov. Take kuge so bile l. 1577. in 1588. v Šleziji, v letih 1648., 1649. in 1675. v Voigtlandu, 1761. in 1762. leta na Švedskem, 1709. in 1710. leta v Švajci itd., leta 1817. tudi v enem okraji štajarskem, kjer pa je le en otrok za to boleznijo umrl.

Rženi rožički se štejejo v vrsto ostrih omotic, zato so znamenja boleznim različna: ljudem slabo prihaja, želodec jih začne boleti, bljuvajo, po udih jih šegetá in srbi (Kriebelkrankheit), v glavi se jim vrtí, da so kakor pijani, roke in noge se jim tresejo, božjast jih lomi (od tod naše imé „žitna božjast“). Še posebno moč imajo ti rožički na maternico; zato so ob pravem času zdravilo.

Sami smo videli in tudi drugi so nam povedali, da se letos na nekterih njivah v rži nahaja sila veliko teh strupenih rožičkov, ker nenavadno deževno vreme pomladi je bilo ugodno tej rženi boleznim.

Zato dozdeva se nam potrebno, da naše gospodarje, pa tudi župane in gospóske, ki imajo čuti nad zdravjem ljudi, opominjam, naj ne bodo zanikerni, ako na njivah zapazijo veliko tega strupa, in če taka rž pride na sejm, da odvrnejo strašne nasledke, ki izvirajo po moki od povžitih strupenih rožičkov.

Sama prepoved, take nečedne rži ne prodajati, ne zadostuje, ako ni nikogar, ki bi čul nad spolnovanjem take prepovedi. Treba bi tedaj bilo, da se — kakor se je to zgodilo že v nekterih deželah — na trgih postavijo priseženi ogledniki, ki le očiščeno in čedno rž dovolijo prodajati, z rožički namešano pa prodajalcu vzamejo.

Kako pa odpraviti rožičke iz rži?

Izbirati jih iz rži, to se vé, da je najbolj zanesljivo, ker ni nobene take mašine, ki bi jo očedila. Al to se tudi vé, da je tako delo sitno, zamudno, čeravno najbolj gotovo.

Poleg tega je po naših mislih — če vé kdo kaj družega, prosimo ga, naj brž po „Novicah“ oglaší — najboljše to, da se rž s čisto vodo ali pepelnim lugom opêre, na vrhu vode plavajoči rožički se odpravijo, oprana rž pa, predno jo mlinar melje, v peči, kjer se kruh peče, posuši.

Kedar ni varno, da ne bi bil kruh ostrupljen po taci rožičkih, naj človek povžije več mastnih, olnatih jedí, pa tudi z jesihom okisanih (kisle salate itd.). Drugo leto naj se na take njive, kjer je letos rožičkov bilo obilo, ne seje rž.

Kar se ozdravljanja taci zavdanih ljudi tiče, naj se jim brž pri prvih znamenjih boleznim dadó bljuvila, da iz sebe pomečejo strup; če zdravnik ni pri rokah, ki bi dal ipekakvano ali bljuvno sol, naj se bolniku dá kozarec za kozarcem mlačne vode, tako dolgo, da začne iz sebe metati. Od strupa pijanim in vrtoglavim naj se z mrzlo vodo umiva glava in take mrzle rute pokladajo na glavo. Treba pa je brž zdravnikove pomoči.

Te kratke vrstice so namenjene našim umnim gospodarjem, poštenim mlinarjem, skrbnim županom in gospóskam povsod tam, kjer se sliši, da je letošnja rž zelo nečedna po rženih rožičkih, kajti nevarnost je velika in „po toči zvoniti“ je prepozno.

Kako ravnati pri kužnem črmu (vrančnem prisadu). *)

Spet za vrančnim prisadom sèm ter tje hitro cepajo goveda; tako je v malo dneh v Vinici in na Vrhu na Dolenskem poginilo 5 goved, v deh Dobravah kamniškega okraja pa več prešičev.

Čeravno so „Novice“ in „Pratika“ že mnogokrat podučevale ljudi, vendar vidimo, da se jih je še vse premalo prejel ta nauk. Spet so enega bolnih volov zaklali in snedli, prešičev pa tudi!

Treba tedaj, da ponovimo to podučenje.

Spozná se ta bolezen prav lahko: ob enem času ali kmalu zaporedoma in z enakimi znamenji živino napade in jo tako naglo umorí, da je včasih v malo urah zdrava in mrtva. Mrtvo truplo začne silo naglo gnjiti. Iz začetka napade najraje najbolj močno in

*) Prečastite duhovne gospode po deželi lepo prosimo, naj bi svojim faranom na korist razglasili ta poduk.